

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 911.375.5 (477-25)

Масляк П.О.¹, Казанцева К.А.¹, Танасійчук О.Ю.²

¹ Київський національний університет імені Тараса Шевченка

² Національний університет харчових технологій

Загальні засади формування сучасного геопростору

В даній роботі розглядається сучасний геопростір міста Києва та зокрема сучасні елементи. Описується формування образу міста під впливом фундаментальних та латентних елементів простору. Розглядається «міське середовище» як частину географічного простору, який проходить складні процеси модернізації під впливом низки факторів, таких як культура, час, соціум, економіка, технології, етичність, туризм тощо. Деякі з цих факторів мають прямий вплив, інші – опосередкований. Однак всі вони призводять до змін первинного природно-територіального комплексу (ПТК) та швидко наближають його до моменту неповернення до первинного стану. При цьому звертається увагу на місце людини в даній складній системі. Тут розглядається питання: чи вважати людину винятково суб'єктом, що сприймає навколишнє середовище, чи дотримуватися твердження, що це елемент системи. Для даного моменту варто враховувати віху часу та моменту, оскільки людина звичайно є невід'ємною частиною урбаністичного ландшафту, на відміну, скажімо, від природного, і при цьому також – суб'єктом, на який впливає простір. Причому, навіть власне відображення в дзеркальних поверхнях людина сприймає в контексті простору, а не як окремий елемент. Саме тому досить цікавим виявляється не лише дослідження сучасного геопростору з новими елементами, а й сприйняття його людиною. Дана тематика досить актуальна і потребує дослідження на міждисциплінарному рівні. Оскільки вуличне мистецтво все швидше заповнює сучасний простір міста та перетворює його в нове середовище. Та по новому впливає на сприйняття урбаністичного простору туристами.

Ключові слова: стріт-арт, геопростір, образ міста, міське середовище.

Масляк П.О., Казанцева К.А., Танасійчук О.Ю. Общие положения формирования современного геопространства. Геопространство является понятием сложным для понимания, динамичным и стохастическим. Несмотря на то, что все природные и общественные процессы и явления имеют пространственные проявления, географическая наука все еще не пришла к единому мнению о том, что является географическим пространством. В наше время глобальной урбанизации особенно актуальным является изучение пространственных проявлений городов. Сегодня пространство города следует рассматривать как сложную систему, которая формируется множествами элементов и образует различные плоскости восприятия. Именно восприятие урбанизированного пространства человека, как субъективная категория, по нашему мнению, является сейчас чрезвычайно актуальным для определения современного геопространства, который очень быстро трансформируется во времени. Долгое время пространство воспринималось достаточно элементарно, с преобладающим акцентом на архитектурной составляющей. Так, в основном исследования данной тематики встречались в работах архитекторов, географов, культурологов, историков и лишь сравнительно недавно данная тематика заинтересовала психологов. С каждым годом урбаністическое пространство усложняется и дополняется новыми современными элементами и, иногда, новыми плоскостями восприятия. На сегодня достаточно интересным явлением выступает параллельная реальность, тесно вплетается в окружающую среду. Также довольно быстро углубляются процессы урбанизации, псевдо-урбанизации и глобализации. В настоящее время следует рассматривать геопространство с учетом современных технологий и новых элементов, не существовали на момент предыдущих исследования данной тематики. В этой работе рассматривается город как сложная много функциональная система. Городская среда при этом является «предметно-пространственной организацией материальной среды, в рамках которого происходят основные процессы городской жизни, осуществляются социальные, функциональные, информационные прямые и обратные связи отдельных городских подсистем». И элементы стрит-арта являются неотъемной частью современного городского пространства.

Ключевые слова: стрит-арт, геопространство, образ города, городская среда.

Maslyak P.O., Kazantseva K.A., Tanasychuk O.J./ General provisions for formation of contemporary geospace Geospace concept is difficult to understand. It is dynamic and stochastic. Despite the fact that all the natural and social processes and phenomena have the spatial manifestations geographical science has not yet come to a consensus about what is the geographical space. In the times of global urbanization, especially important is the study of spatial characters of the cities. Today the space of the city should be considered as a complex system formed by multiple sets of elements which create different planes of the perception. Exactly the understanding of urban space of the humanity, as subjective category, in our opinion, is now extremely important to determine the modern geospace, which used to be quickly transforming in time. For a long time the space was perceived quite simply, with a predominant focus on architectural component. Therefore, most of the scientific investigations were in the work of architects, geographers, cultural historians and only relatively recently it becomes an interesting topic to psychologists. Every year the urban space is complicated and supplemented with new modern elements and, sometimes, new plane perception. Today very interesting phenomenon stands as the parallel reality which is closely woven with the environment. Also the urbanization, pseudo-urbanization and globalization are quickly developing. Nowadays geospace must be seen with current technology and new elements that did not exist at the time of the previous research on this subject. Objective: To explore the modern tourist geospace and forms of its perception. The object of study: tourist geospace. Purpose of the study: elements of modern tourism of urbanistic landscape and its perception by tourists. The main part. In this research, we propose to consider the general principles of urban geospace of different planes and its perception. This research in an interdisciplinary context, but the geographical (space-territorial) basis considering various concepts and approaches to the study of the subject. In this work we will conceptually base on the writings of such scholars as K. Lynch, MD Grodzinsky, A. Dmytruk. In this study, we examined the general principles of the image of the city and modern elements described geospace and their relationship; considered some conceptual principles and methods of evaluation of the image of the city. Modern geospace is a very complex and dynamic formation. Every year it is increasingly changing and is supplementing with new elements. Therefore the cities's geospace is getting quickly complicated. The geographical environment is responsive to social, economic, informational and technological change. Nowadays the special content elements geospace are the street art objects that have a significant impact on the image of the city.

Key words: street art, geospace, city image, urban environment.

Постановка проблеми. Геопростір є поняттям складним для розуміння, динамічним та стохастичним. Не зважаючи на те, що всі природні і суспільні процеси і явища мають просторові прояви, географічна наука все ще не прийшла до єдиної думки про те, що є географічним простором. В наш час глобальної урбанізації особливо актуальним є вивчення просторових проявів міст. На сьогодні простір міста варто розглядати як складну систему, що формується багатьма множинами елементів та утворює різні площини сприйняття. Саме сприйняття урбанізованого простору людини, як суб'єктивна категорія, на нашу думку, є нині надзвичайно актуальним для визначення сучасного геопростору, який дуже швидко трансформується в часі. Довгий час простір сприймався досить елементарно, з переважаючим акцентом на архітектурній складовій. Так, здебільшого дослідження даної тематики зустрічалися в роботах архітекторів, географів, культурологів, істориків і лише порівняно нещодавно дана тематика зацікавила психологів.

З кожним роком урбаністичний простір ускладнюється та доповнюється новими сучасними елементами та, іноді, новими площинами сприйняття. На сьогодні досить цікавим явищем виступає паралельна реальність, яка тісно вплітається в навколишнє середовище. Також досить швидко поглиблюються процеси урбанізації, псевдо-урбанізації та глобалізації. В наш час варто розглядати геопростір з урахуванням сучасних технологій та нових елементів, що не існували на момент попередніх дослідження даної тематики.

Аналіз попередніх досліджень. Найбільш фундаментальними дослідженнями за даною тематикою виступають роботи Лінча, Дмитрука, Гродзинського. Нажаль робіт які б досліджували б вплив вуличного мистецтва на формування образу міста

немає. Даною тематикою в контексті географічного простору займаються тільки автори.

Мета: дослідити сучасний туристичний геопростір та форми його сприйняття.

Об'єкт дослідження: туристичний геопростір.

Предмет дослідження: елементи сучасного туристичного урболандшафту та сприйняття його туристами.

Результати дослідження. В даному дослідженні ми пропонуємо розглянути загальні засади урбаністичного геопростору та різні площини його сприйняття. Дане дослідження в міждисциплінарному контексті, але на географічних (просторово-територіальних) засадах розглядає різні концепції та підходи до вивчення даної тематики. В даній роботі ми будемо концептуально базуватися на працях таких науковців як К. Лінч, М.Д. Гродзинський, О.Ю. Дмитрук.

Кевін Лінч одним із перших почав досліджувати сприйняття людиною міста. Його теорії відносно того, як людина сприймає місто через призму своїх цінностей викладені в книзі «Образ міста». В книзі розглядається міський ландшафт, як те, що найкраще запам'ятовується людиною та є для неї найбільш вражаючим. Головною проблемою просторового облаштування міста в книзі виступає надання йому візуальної форми.

Засобом адаптації людини до міського середовища К. Лінч вважав саме «образ міста». При цьому він наголошував, що «образ міста» виступає своєрідним продуктом нашої свідомості, який реагує на побачену реальність і тому в більшій чи меншій мірі це – «образ пам'яті».

Наявність поняття «образ міста» дає можливість сприйняття урбанізованої території не лише як статичної сукупності будівель, а й як простору, що знаходиться в постійній динаміці. Образ міста – це єдина система, породжена множиною елементів. Він складається з самостійних та групових образів, що взаємодіють та доповнюють один одного і формують єдину систему.

Під «міським середовищем» будемо розуміти «предметно-просторову організацію матеріального середовища, в межах якого відбуваються основні процеси міського життя, здійснюються соціальні, функціональні, інформаційні прямі та зворотні зв'язки окремих міських підсистем».

Нині варто розглядати «міське середовище» як частину географічного простору, який проходить складні процеси модернізації під впливом низки факторів, таких як культура, час, соціум, економіка, технології, етичність, туризм тощо. Деякі з цих факторів мають прямий вплив, інші – опосередкований. Однак всі вони призводять до змін первинного природно-територіального комплексу (ПТК) та швидко наближають його до моменту неповернення до первинного стану.

При цьому варто звернути увагу на місце людини в даній складній системі. Тут виникає питання: чи вважати людину винятково суб'єктом, що сприймає навколишнє середовище, чи дотримуватися твердження, що це елемент системи. Для даного моменту варто враховувати віху часу та моменту, оскільки людина звичайно є невід'ємною частиною урбаністичного ландшафту, на відміну, скажімо, від природного, і при цьому також – суб'єктом, на який впливає простір. Причому, навіть власне відображення в дзеркальних поверхнях людина сприймає в контексті простору, а не як окремий елемент. Саме тому досить цікавим виявляється не лише дослідження сучасного геопростору з новими елементами, а й сприйняття його людиною.

Як уже відмічалось раніше, геопростір – це складна динамічна система, що складається з множини складних елементів. Проте на даному етапі дослідження

необхідно зауважити, що не варто ототожнювати поняття урболандшафт, міське середовище та геопростір. Найбільш широким поняттям виступає географічний простір, який включає в себе урболандшафти та міське середовище.

Зокрема елементами сучасного туристичного геопростору виступає природний ландшафт, який є фундаментальною його основою, що формує загальні обриси міста. Від нього досить довгий час залежала і архітектура, а зокрема тип, стилістика та матеріали, що використовувалися. Це досить легко прослідковується при дослідженні різних ландшафтних зон. Так, забудова в гірських місцевостях та в рівнинних навіть однієї і тієї ж країни значно відрізняється. Це обумовлено регіональними особливостями.

Крім того, завжди варто пам'ятати, що територія не просто утримує на собі певні об'єкти міського простору. Вона неодмінно передає їм свої властивості. Саме ця особливість території і є важливим географічним чинником, який практично не враховують при дослідженні геопростору вчені, далекі у власному сприйнятті дійсності від концепцій географічної науки.

Проте, якщо забудова досить щільна і турист знаходиться всередині простору, який має незначні перепади висот, в такому випадку доволі часто він не сприймає природної основи, а лише ті ландшафти, що мають значні перепади висот та є різноманітними. Найбільш привабливими постають приморські гірські урболандшафти. Прикладом може слугувати Монако, морське узбережжя Норвегії та Хорватії, які мають високий рівень контрастності.

Фундаментальні та латентні елементи туристичного геопростору представлені на рис. 1. В подальшому розглянемо дану систему більш детально.

Рис. 1. Елементи геопростору

Фундаментальними ми вважаємо елементи, які переважають у просторі і можуть існувати самостійно без латентних. При цьому останні не можуть сформувати туристичний образ міста самостійно, а лише доповнити його, створити більш широку картину сприйняття та надати можливість адекватно реагувати на простір людям з обмеженими можливостями, які цілком природно не можуть в повній мірі відчувати свій зв'язок з міським середовищем. В найбільшій мірі це стосується міст країн, що розвиваються. Ця пов'язано з незначним рівнем врахування міським середовищем міст цих країн потреб людей з обмеженими можливостями і особливими потребами і запитами.

Розглянемо дані елементи на рис. 2 більш детально та їх вплив на формування туристичного образу міста. Попередньо ми вже стверджували, що простір складається зі складних множин, які формують підмножини. Найбільш складно побудованими є фундаментальні елементи. Вони мають досить складну, розширену класифікацію.

Латентні елементи(опосередковані)		
→ Тактильний (доторкання)	Стритарт	Графіті
		Вулична скульптура
	Елементи архітектури	Кам'яна кладка
		Ротонди
	Арки та склепіння	
→ Слуховий (звук)	Природні	
	Антропогенні	
→ Зоровий (світло)	Природне	Спектр
		Діапазон
		Кут
	Антропогенне	Нічне основне
		Нічне додаткове
Денне додаткове		
→ Нюховий (запах)	Природний	
	Антропогенний	
→ Температурний	Природня	Занадто холодно
		Холодно
		Комфортна
		Жарка
		Занадто жарка

Рис. 2. Латентні елементи геопростору

Ландшафт, як зазначалося вище, є фундаментальним так би мовити, «несучим», системоформуючим поняттям, який в подальшому впливає на формування середовища. Даний фізико-географічний комплекс довгий час був визначальним. Проте сучасні технології дають можливість не просто змінювати окремі його елементи, а навіть ігнорувати головні складові ландшафту, наприклад, рельєф, рослинний і тваринний світ, мікрокліматичні умови тощо. Яскравим прикладом може слугувати геопростір ОАЕ. В даній країні створюють унікальні, не притаманні ПТК туристичні дестинації та курорти. Так, на основі пустельних ландшафтів створюються гірськолижні курорти та туристичні центри з великими басейнами. Але найбільшим нехтуванням існуючого ландшафту як основного середовища формуючого фактору виступає будівництво в аквальних ландшафтах штучних островів, створення яких сильно відрізняється від природнього процесу формування таких географічних об'єктів. Прикладом такого штучного геопростору може нині виступати не лише ОАЄ, але й відомий єгипетський туристичний центр Ель-Ґуна.

Людина навчилася нехтувати рельєфом; також досить легко нівелюються та змінюються кліматичні фактори. Інше питання – якою ціною та за яких наслідків.

Кожен житель великих міст щодня може спостерігати наскільки залежить мікроклімат від раціональності проектування міста. Найпростіше це прослідкувати на основі зміни температури та рози вітрів. Досить часто в місті Києві зустрічаються мікрорайони, при створенні яких не враховувалася роза вітрів, що призвело до посилення вітрів та створення ландшафту, який сприяє утворення постійного вітру (протягу). Однак є й протилежні приклади. Найбільше місто Казахстану Алма-Ата, побудоване у спекотному кліматі передгір'я, свідомо планувалося так,

щоб панівні прохолодні вітри з гір влітку охолоджували вулиці цього міста.

Зазвичай архітектура може посилювати низку фізико-географічних явищ чи навпаки, сприяти припиненню розвитку несприятливих природних процесів. При цьому, досить довгий час архітектура виступала головним фактором формування образу міста. Звичайно, вона виступає важливим елементом туристичного геопростору, оскільки часто архітектурна композиція міста є його туристичною візитівкою. В минулому таким яскравим прикладом була, та й нині є Барселона. Визначні люди, які тут жили були буквально одержимі у створенні яскравого образу міста. На фоні особливостей географічного положення міста, його рельєфу й клімату архітектор Гауді створив архітектурні шедеври, які нині відомі туристам усього світу. На новітній архітектурній основі формуються архітектурні шедеври Сінгапуру, Куала-Лумпур, Сянгану, Астани тощо. Різні міста, різні країни, різне географічне положення, рельєф, клімат тощо. Об'єднують ці та інші міста одне – намагання архітекторів витворити єдиний геопросторовий ансамбль міста з власною «родзинкою».

При цьому, на формування сучасного образу міста значний вплив мають інші фактори, які тільки починають долучатися до туристичного бізнесу, зокрема – інноваційні технології, освітлення міст, «смак міста» тощо. Освітлення не може виступати головним, формуючим фактором. Проте воно може впливати на настрої туристів та навіть на їх самопочуття. Також світло, лазерне і голографічне декорування впливають на просторове сприйняття міського простору і кардинально візуально його змінюють, надаючи нових кольорів та об'ємів.

Сьогодні вже неможливо не реагувати на формування вражень від міста через призму спожитої їжі. З кожним роком культура споживання їжі набирає все більших обертів. Все зростаюча кількість мандрівників відправляється у винні та гастрономічні тури. Для даної категорії туристів досить важливими атрибутами їжі постають смак, подача, рівень обслуговування, культура приготування та споживання. Соціологи відзначають зростання значення еногастрономічного туризму у формування позитивного образу міста для туристів. Наприклад, в Україні на фоні середньовічних архітектурних ансамблів Львова витворилася фактично еногастрономічна столиця країни і формується цілий район. Львів все більше сприймається як місто кави, шоколаду, пива тощо. І ця еногастрономічна тенденція стає все більш домінуючою.

Також досить значного впливу на формування образу міста набуває вуличне мистецтво. Сучасні жителі міста сприймають вуличне мистецтво вже як невід'ємну частину міського ландшафту.

Стріт-арт – це відносно нове мистецтво, яке отримало розвиток на вулицях міста. Сучасний стріт-арт (англ. – Street art) включає в себе графіті, трафаретне графіті, стікер-арт, постери, відео-проекції, флеш-моби та вуличні інсталяції.

Варто підкреслити нерозривний зв'язок соціальної сутності стріт-арту з художньою цінністю. Багато робіт вуличних художників задумані як альтернатива комерційній прикрасі міст, тобто зовнішній рекламі. Тому сьогодні стріт-арт популярний не лише на вулицях, але й у художніх галереях.

Стріт-арт, або інакше – мистецтво вуличних інтервенцій – у всьому різноманітті його тактичних методів і жанрових форм, стає найпопулярнішим феноменом сьогодення, хоча ще в 60-70-ті роки ХХ ст. він зарекомендував себе як дієвий спосіб протестного освоєння міського простору. Пильна увага до стріт-арту на початку ХХІ ст. пов'язана з вичерпанням і рутинізацією системного поля мистецтва і запитом на

позасистемний авангард, експонований не так на традиційних музейних і галерейних майданчиках, скільки в несподіваних урбаністичних зонах, як правило, не наділених стійким культурним статусом. Такий позасистемний авангард навмисно протиставляє себе і комерційному мейнстриму, і мистецтву політичного активізму з їх орієнтацією на власні ресурси інституційної підтримки та культурної аудиторії. Ці фактори мають значний вплив на формування образу міста. Далі розглянемо загальні засади формування образу міста.

Образ міста складається з певної сукупності елементів, що взаємодіють та доповнюють один одного. Елементами образу середовища виступають: шляхи, межі (кордони), райони, вузли, орієнтири. Важливо розглядати їх не окремо і поодинокі, а в поєднанні. Так в залежності від поєднання даних елементів можуть утворюватися різні образи. Розглянемо їх типи.

Образи можна розрізнити за типом структурованості – спосіб, за яким їх частини взаємопов'язані і впорядковані. Тут можна зафіксувати чотири стадії формування образу простору міста в залежності від ступеня структурної точності:

а) різні елементи існують вільно і незалежно, між ними немає ні зв'язків, ні, тим більше, впорядкованих зв'язків. Ми вважаємо, що «чистих» випадків такого типу не існує, але в ряді образів простежувалася очевидна розчленованість: безліч розривів і не співвіднесених між собою елементів. Тут осмислене, цілеспрямоване переміщення без сторонньої допомоги виявлялося нездійсненим, якщо тільки не вдаватися до повного обстеження зони (що означає побудову нової структури вже на місці);

б) структура виражається через встановлення позицій: частини міського середовища розміщені по території в певному порядку, але так і не з'єднуються між собою. Туристи, які відвідують такі міста часто «блукають» в такому докільлі. Їх маршрут часто-густо «закільцьований». Деяким туристам таке блукання навмання в слабко архітектурно і композиційно міському просторі навіть подобається. Це часто-густо пов'язано з певною психологічною втомою від надто великої раціональної систематизації власних міст, де все розкладене «по полицях»;

в) значно частіше структура має гнучкий характер: окремі частини пов'язані між собою, але вільно, ніби з'єднані еластичними або вільно провисаючими мотузками. Загальна послідовність примітних місць відома, але створюваний уявою план може бути і зовсім спотвореним, а сам характер цих спотворень може змінюватися. Така «вузлова» структура теж подобається багатьом туристам. Наявність гнучкої структури полегшує пересування, оскільки воно відбувається за відомими шляхами з відомою послідовністю. Проте переміщення між парними елементами, з'єднаними незвичним способом або за незвичним шляхом, може оцінюватися туристами і як несприятливе;

г) у міру збільшення числа зв'язків структура тяжіє до більш жорсткої форми: всі частини виявляються міцно пов'язані між собою, і самі спотворення вбудовуються в загальний малюнок. В умовах такого міського середовища турист здатен переміщатися значно вільніше і може за бажанням з'єднати між собою задані нові точки. В умовах абсолютної упорядкованості, системності, зрозумілості і раціональності образ міста набуває властивостей цілісного поля, в межах якого взаємодія з міським середовищем може здійснюватися по будь-якому напрямку і на довільній дистанції.

Для туристичних просторів важливо розглянути форму міста, оскільки

вона сприймається швидше ніж структура образу міста та його тип, які потребують від туриста набутого досвіду перебування в місті. Якість форми міста полягає в його своєрідності, простоті, безперервності, домінуванні системної забудови, ясності середовища, його раціональній диференціації, чіткості меж окремих мікрорайонів з усвідомленням їх безпечних і небезпечних частин, розумінні маршрутів руху тощо.

Образи мегаполіса можуть бути сформовані з таких елементів, як високошвидкісні шосе, великі частини з чіткими межами води або відкритого простору, великі шопінг-вузли, основні видимі форми рельєфу, окремі значимі у всьому місті орієнтири тощо.

В більшості великих міст їх образ ґрунтується на просторово-територіальній контрастності. Практично це є ознакою будь якого міста, однак в деяких з них така контрастність є неодмінною складовою образу міста, наприклад Нью-Йорка. Контраст може бути по відношенню до безпосереднього оточення або до досвіду спостерігача. Це якості, які ідентифікують елемент, роблять його незабутнім, живим.

Простота форми: ясність і простота видимої форми в геометричному сенсі, обмеження частин (як чіткість решітки, прямокутника). В Києві, який є дуже давнім містом неевклідову геометрію його давніх вулиць не змогло виправити ні ХХ, ні навіть ХХІ ст. А ось такий район міста як Поділ характеризується перетином вулиць під прямим кутом з обмеженістю із заходу крутими схилами Дніпра, а зі сходу самою річкою.

Безперервність: протяжність вулиць, обмежувальних бар'єрів в дійсності або в уяві, площа атрактивних туристичних поверхонь; близькість частин (в кластері будівель); повторення ритмічних інтервалів (патерн вулиця-кут); схожість, аналогія, або гармонія поверхні, форми, використання. Ці якості полегшують сприйняття комплексної фізичної реальності і створюють єдність простору.

Домінування: переважання однієї частини над іншими шляхом розміру, інтенсивності, атрактивності, місцевої «родзинки», що приводить до читання цілого як принципової особливості всього кластера. Ця якість, як і безперервність, дозволяє туристу отримати необхідне спрощення образу шляхом упущення і категоризації.

Ясність з'єднання: висока видимість з'єднань і швів; ясне ставлення і взаємне з'єднання. Ці сполуки – стратегічні моменти структури, і повинні бути помітні.

Направлена диференціація: асиметрія, відхилення, і радіальні зв'язки, які відрізняють один кінець від іншого (один кінець шляху в гори, інший до центру, як, наприклад, в Алма-Аті); або одну сторону від іншої (як будівлі, що виходять на парк, наприклад у Нью-Йорку чи Львові); або один напрямок від іншого. Ці якості часто використовуються в структуруванні великого масштабу.

Візуальні кордони: якості, які підсилюють рівень і проникнення сприйняття, актуально або символічно. Це включає прозорість (скло або будівля на палях); накладення; панорами, які підсилюють глибину бачення (панорамні види), і т.д. Всі ці якості полегшують сприйняття великого й складного цілого, збільшуючи ефективність бачення: його масштаб, проникнення, силу. Саме панорамність призводить до концентрації туристів на крутих схилах Дніпра. Звідси відкриваються запаморочливі види на Лівобережжя.

Поєднувальні (проміжні) простори: простори, які поєднують окремі елементи образу міста (виступають ключовими орієнтирами і каналами зв'язку між розірваними просторами та заповнюють пробіли між ними). Поєднувальні простори (їх прості послідовності) часто використовуються особливо вздовж

знайомих шляхів. Сьогодні їх гармонійне вписування в простір міста рідко можна спостерігати, проте варто розвивати у великому, динамічному, сучасному мегаполісі. В результаті ми спостерігатимемо взаємодоповнююче поєднання різних елементів архітектури: розвиваються патерни елементів, а не самі елементи – як ми пам'ятаємо мелодії, а не ноти. У складному середовищі навіть можливо використовувати контрапунктні техніки: рухомі патерни або протилежні мелодії і ритми. Це складні методи і їх потрібно усвідомлено розробляти.

На нашу думку, саме конструктивна географія може дати містобудівництву нові, свіжі ідеї організації міського простору на основі поєднувальних просторів. Напевно тут можна використати ідею проф. П. Масляка про територіальну сумісність, нейтральність і несумісність економіко-географічних об'єктів. Геопростори міст, які з тих чи інших причин є несумісними, наприклад, екологічно, повинні мати спеціальні поєднувальні зони. Вони як відділяють, так і поєднують одні частини міст від інших і з іншими. Сумісні і нейтральні райони можуть мати мінімальні роз'єднувальні зони, але з максимальними з'єднувальними функціями.

Назви та значення: нефізичні характеристики, які можуть підсилити образність елемента. Вони важливі для кристалізації ідентичності. Значення та асоціації конструюють цілісну картину, що лежить за межами фізичних властивостей. Вони значно посилюють припущення щодо ідентичності або структури окремих геопросторів міст.

Нині функціональний геопростір розглядається в певному інформаційному просторі, інформація виступає пріоритетною навіть над речовиною та енергією. Вона виступає найперспективнішою ресурсною базою.

Життєдіяльність людини залежить не лише від типу ландшафту в якому вона проживає, а й від того, як вона сприймає даний ландшафт. Сучасні жителі великих міст кожен день стикаються з вуличним мистецтвом. Одні прояви даного мистецтва сприймаються як гармонічне доповнення міського середовища і приваблюють до себе, а інші навпаки – сприймаються міщанами як вандалізм, оскільки вони входять в дисонанс з ландшафтом. Влада міста повинна не забороняти, а регулювати заповнення простору міста сучасними видами мистецтва, підбираючи відповідність типу вуличного мистецтва до особливостей ландшафтної зони з метою доповнення один одного.

Для аналізу сприйняття простору міста використовують низку методів, зокрема психофізичний та когнітивний.

Психофізичні методи зводяться до пошуку фізично вимірюваних характеристик ландшафту, які корелюють із суб'єктивною оцінкою його сприйняття. За такі характеристики приймаються стрімкість схилу, відносні перевищення рельєфу, його горизонтальна розчленованість, площа рослинності та інші фізіономічні параметри. Відомо, що найбільший ефект тяжіння рекреантів забезпечують «крайові зони». Під крайовими зонами розуміють суміжні смуги між двома різнорідними середовищами, наприклад: вода-суша, ліс-галявина, пагорб-рівнина. На основі таких міркувань підраховується показник насиченості території крайовими ефектами, фокусними пунктами [2].

Даний метод досить зручний для дослідження не лише природних ландшафтів, а й міських просторів. Головними критеріями виступає екзотичність місця: ступінь контрастності місця відпочинку та місця постійного проживання. Так людина, яка працює в індустріальному районі, сприймає район з парками, як привабливий. Також досить привабливими будуть виступати графіті із

зображенням яскравих природних ландшафтів чи сцен з казок на стінах індустріальних чи промислових будинків.

Когнітивні методи домінують у сучасній енвайронментальній психології та перцепційній географії і ґрунтуються на оцінюванні респондентом емоційної привабливості, естетичної цінності, чи інших близьких до них показників сприйняття ландшафту. Дійсно, у сприйнятті об'єкту основна роль належить візуальним характеристикам, а психологами доведено, що 87 % людського сприйняття засновано на зорі. Для одержання достовірних оцінок у сприйнятті ландшафту необхідно є вибірка респондентів досить значного обсягу (наприклад, для виявлення специфіки сприйняття різними соціальними групами більше 200 осіб). У сучасній практиці застосовується оцінювання ландшафтів як натурним способом, так і за фотокартками. Дослідженнями питання відповідності оцінок сприйняття людиною реального ландшафту та його фотозображень доведено, що ефект від заміни реального ландшафту його фотозображенням достатньо малий і не впливає на оцінки отримані різними способами сприйняття. Головна вимога до роботи з фотозображенням – їх висока якість, однаковий формат і тип друку. Методи роботи з фотозображеннями ландшафтів мають декілька модифікацій: метод семантичного диференціалу, метод парних порівнянь, метод сортування, метод "найнятого фотографа", метод аналізу та оцінювання привабливості ландшафту С. та Р. Каштанів, метод бальної оцінки [5].

Висновки. В даній роботі ми розглянули загальні засади формування образу міста та охарактеризували елементи сучасного геопростору і їх взаємозв'язок; розглянули окремі концептуальні засади і методи оцінки образу міста.

Сучасний геопростір є досить складним та динамічним утворенням. З кожним роком він все більше змінюється та доповнюється новими елементами. Таким чином геопростір міст невинно ускладнюється. Географічне середовище швидко реагує на соціальні, економічні, інформаційні та технологічні зміни. І сьогодні особливими елементами наповнення геопростору виступають об'єкти стріт-арту, які володіють значним впливом на формування образу міста.

1. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір. Монографія. У 2-х томах. – К.: ВПЦ Київський університет, 2005. – 1 том. – 431 с.
2. Гродзинський М.Д., Савицька О.В. Естетика ландшафту. Навчальний посібник. – К.: ВПЦ Київський університет, 2005. – 183 с.
3. Дмитрук О.Ю. Урбанізовані ландшафти: теоретичні та методичні основи конструктивно- географічні дослідження. – К., 2004.
4. Линч К. Образ города, М., 1982. – 328 с.
5. Покоłodна М. М. Рекреаційна географія. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 275 с.

1. Hrodzyns'kyu M.D. Piznannya landshafu: mistse i prostir. Monohrafiya. U 2-kh tomakh. – К.: VPTS Kyuivs'kyu universytet, 2005. – 1 tom. – 431 s.
2. Hrodzyns'kyu M.D., Savyts'ka O.V. Estetyka landshafu. Navchal'nyy posibnyk. – К.: VPTS Kyuivs'kyu universytet, 2005. – 183 s.
3. Dmytruk O.YU. Urbanizovani landshafy: teoretychni ta metodychni osnovy konstruktyvno- heohrafichni doslidzhennya. – К., 2004.
4. Lynch K. Obraz horoda, M., 1982. – 328 s.
5. Pokolodna M. M. Rekreatsiyna heohrafiya. Khark. nats. akad. mis'k. hosp-va. – KH. : KHNAMH, 2012. – 275 s.

*Подано до редакції
24.04.2017*

Рецензент – доктор географічних наук А.В. Гудзевич